

Slovenec med pionirji andinizma

Peter Štrukelj

✉ Olga Zgaga



Laguna Tonček, Katedralske špice, Torre Principal FOTO: ARHIV MONIKE KAMBIČ

*Vihar drvi skozi zimsko noč,
mogočni spev gora pojoč,
kipe valovi, gozd ječi,
šumi, buči Nahuel Huapi ...*

(himna bariloških planincev, napisal Vojko Arko, uglasbil Jože Osana)

Naši javnosti je dobro znana skupina slovenskih povojnih emigrantov, ki je zapustila Slovenijo zaradi političnega prepričanja, si v argentinski Patagoniji ustvarila novo življenje in si izborila častno mesto v argentinskem andinističnem gibanju (ime po Andih, pri nas alpinizem). Toda v Argentini se je že med obema vojnoma ustalilo preko 20.000 slovenskih ekonomskih emigrantov. Čeprav jih je kar nekaj dom našlo v kraju Bariloče, kjer je po letu 1930 vzknil in se razplamtel andinizem, med njimi zanimanja zanj skoraj ni bilo.

PRVI SLOVENC V ARGENTINSKIH ANDIH

Leta 1933 se je v Argentini stalno naselil prvi slovenski duhovnik Jože Kastelic iz Klečeta na Dolenjskem. Že pred tem je versko in kulturno oskrboval slovenske in hrvaške rudarje v Franciji. V Argentini je pričel še izdajati versko-kulturno revijo Duhovno življenje, ki je zdonce povezovala z domovino. Bil je velik ljubitelj narave in planin. Leta 1940 se je pridružil eni Linkovih odprav pri osvajanju Aconcague. Na vrhu je hotel postaviti križ, a slabo vreme je bilo usodno, njegovo truplo so našli šele čez dve leti.

Nanj spominja nagrobnik s slovenskim napisom v vasi Puente del Inca. Bil je tudi pesniška duša, ohranjena je njegova pesnitev "Na Dolenjskem je moje srce".

V Buenos Airesu je imel pred drugo svetovno vojno tiskarno Primorec Vigor Domicelj, ki je skupaj z andinistom Friedrichom Reichertom raziskoval ledenike v Osrednji Kordiljeri. Po naselitvi v Bariločah so gore zdramile radovednost Solkanca Vladimirja Brezigarja, da jih je s pozornostjo obiskoval in s spoštovanjem občudoval. Žal je umrl mlad. Edini, ki se je z vso vnemo zapisal goram, je bil Peter Štrukelj. Zvest jim je ostal do pozne starosti.

"V TRENUTKU POMANJKANJA DELA SMO S PRIJATELJI REKLI: GREMO V ARGENTINO! IN SMO ŠLI."

Peter je bil rojen Jožefu Štruklju in Karolini Belingar leta 1910 v Šempasu. Družina s tremi sinovi se je naselila v avstro-ogrski Gorici na Tovarniški ulici (danes Prvomajski ulici v Novi Gorici). Na domačem vrtu in njivi, ki se je razprostirala na solkanskem polju na mestu današnjega hotela Perla v Novi Gorici, je mati pridelovala zelenjavo za prodajo. Oče je delal kot trgovski uslužbenec v Solkanu, znašel pa se je tudi v mizarškem poklicu. V tradicionalno mizarškem Solkanu se je leta 1921 30 mizarjev združilo v Produktivno zadrugo solkanskih mizarjev. V tem poklicu je

videl prihodnost tudi Peter. Pri očetju je osvajal mizarško znanje, saj ga je brezčasnost lesenih izdelkov povezovala z naravo, ki jo je imel tako rad. Že takrat je hodil smučat v Trnovski gozd.

Po letu 1925 je Italija že krepko zasedrala rapalsko mejo, ki je na njen "škorenj" pripenjala tudi Primorsko. Fašistični raznarodovalni in asimilacijski pritiski ter vedno slabši življenjski pogoji so prizadeli tudi Petra. Amerika je že zaprla "zlata vrata", zato se je leta 1929 star komaj devetnajst let s prijatelji izkrcal v Buenos Airesu. Znašel se je med številnimi Primorci, Prekmurci in Belokranjci, ki so našli prvo zatočišče v mestnem okraju La Paternal. Ta se je razprostiral v neposredni bližini pokopališča in je zato ponujal najcenejše nastanitve. Argentina je bila takrat na višku gospodarskega razcveta, javna dela so se ponujala zlasti v gradbeništvu. Toda nenadne politične spremembe so porušile idilo. Peter je moral za kruhom v notranjost dežele. Delal je v provinci Entre Rios, San Luis, v cementarni Loma Negra v provinci Buenos Aires in v Mar del Plata. S sovaščanom Vladimirjem Brezigarjem sta se leta 1936 zaposlila pri gradnji lesenega hotela Llao-Llao v mestecu Bariloče, ki ga je družba Schmidt gradila po naročilu nacionalnega parka. Že po štirih mesecih si je ponesreči odrezal prst, tako da je moral na zdravljenje v Buenos Aires. Toda Bariloče so mu bile usojene. Leta 1939 ga je dosegla vest,



Peter Štrukelj v petdesetih letih
FOTO: ARHIV OLGE ZGAGA

da gradijo nov hotel Llao-Llao, ker je stari zgorel.

BARILOČE (BARILOCHE)

Bariloče ležijo v Patagoniji v provinci Rio Negro na višini 770 metrov. Obkroža jih gorska veriga Kordiljer, pod katerimi počiva več jezer. Največje je Nahuel Huapi (izg. Naul Uapi), kar pomeni Veliko jezero. Na otočku Isla Centinela je pokopan argentinski znanstvenik Perito Moreno (1852–1919), ki je v zahvalo za pomoč pri ureditvi čilsko-argentinske meje od države dobil košček zemlje ob jezeru. Vrnil jo je z naročilom, da se ohrani kot narodni park. Država je kasneje park razširila na 77.000 km².

Območje so začeli naseljevati leta 1881. Prve lesene hišice so na bregu jezera postavili Nemci in Švicarji, v moderno letovišče pa je vasico oblikoval takratni predsednik uprave narodnih parkov Ezequiel Bustillo v letih 1934–1944. Zdaj mesto šteje 77.000 prebivalcev in je znano kot moderno turistično in smučarsko središče Argentine.

Peter je najprej živel v delavskem naselju, leta 1940 pa se je stalno naselil v mestecu z okoli 3000 prebivalci. V množici priseljencev z vseh koncev se je dobro znašel. S svojo pridnostjo, ustvar-



Peter Štrukelj odkriva spominsko ploščo Klementu Jugu na Slovenskem zvoniku (Campanile Esloveno) (26. 9. 1954) FOTO: ARHIV KLAVDIJE KAMBIČ

jalnostjo in smislom za organizacijo si je hitro pridobil spoštovanje. Klicali so ga Pedro. Všeč mu je bilo rastoče mesto s prelepo pokrajino, bogato s floro in favno, umeščeno pod vznožja granitnih sten in zasneženih gora. Ponujalo mu je neskončne možnosti. Leta 1942 si je sezidal hišico, kmalu pa je kupil parcelo sredi mesta in zgradil večjo hišo, staro pa je prodal.

Peter je v širjavah in višavah patagonske pokrajine odkrival podobnost s krajinskimi podobami, ki jih je zapustil onkraj oceana. "Okolje me je spominjalo na Bled," je povedal ob obisku v domovini veliko let pozneje, "le da je bilo vse mnogo večje." Spoprijateljil se je s člani bariloškega planinskega kluba Club Andino Bariloche in vplačal prvo članarino.

USTANOVITEV KLUBA

Ustanovni datum kluba Club Andino Bariloche je 15. avgust 1931. Eden od ustanoviteljev je bil Emilio Frey, Argentinec (1872–1963), ki je diplomiral na univerzi v Švici, med študijem pa je spoznal alpinizem. Bil je vodja številnih državnih zavodov, uradov in komisij, zraven pa še raziskovalec, gornik, prvi upravnik Nacionalnega parka Nahuel Huapi. Med ustanovitelji je bil tudi Argentinec Juan Javier Neumeyer (1897–?), ki se je v času študija medicine v Švici navdušil za smučanje in plezanje. Naselil se je v Bariločah in delal v manjših bolnišnicah, da je imel več časa za planinstvo. Bavarec Otto Meiling (1900–1990) je v Bariloče prišel leta 1929. Po poklicu je bil mizar in gradbenik, sicer pa navdušen plezalec, smučar in gorski vodnik. Anglež Reinaldo Knapp (?–1958) je večino življenja preživel v Argentini kot poslovnež, pristojen za pomet in turizem. Smrtno se je ponesrečil s športnim letalom. Prvo kočo iz lesa je klub postavil na hribu Cerro Otto, drugo pa iz kamna v velikosti 4 krat 6 metrov na Cerru Lopez.

PLANINEC, PLEZALEC, GORSKI VODNIK, SMUČAR, GORSKI REŠEVALEC

Izletniška tradicija med novimi naseljenci je bila še v povojih, Peter pa je vse nedelje in proste dneve preživel v okoliških hribih, največkrat s planinskima prijateljema Herbertom Schmollom in Ottom Reeffom. Odkrivali so še skoraj neobljudeni in neraziskani svet. Gozd v nižjih pobočjih je deloval skoraj nepre-

hodno. Spoznali so gore Capilla (2100 m), Goya in Lopez. Na slednjem, 2071 metrov visokem izletniškem vrhu so neke nedelje leta 1942 naleteli na Emilia Freya in druge člane planinskega kluba. S Petrom so se dogovorili, da je skupaj z Oertlejem in Mulazzijem prevzel oskrbništvu tamkajšnje planinske kočice. V knjigi življenja si je Peter ta dogodek zabeležil kot začetek planinskega udejstvovanja. V gorovju Lopez je preživel kar pet poletij.

Ker se je navduševal tudi za vodništvo in plezanje, so mu omogočili, da je pod vodstvom Otta Meilinga opravil plezalni tečaj. Kmalu se je na vzpone odpravljal z najboljšimi plezalci: s Schmollom, Neumeyerjem in Kaltschmidtom. Peter je imel vse lastnosti dobrega plezalca: njegov mehanizem mišljenja je deloval premišljeno in zanesljivo, odločitve je presojal nagnosko, a preudarno. V Clubu

Andino Bariloche so mu poleg oskrbništvu zaupali še vodništvo turistov po pobočjih Lopeza. Vodniško licenco mu je potrdila direkcija Nacionalnega parka Nahuel Huapi. Skupine do 20 ljudi, ponavadi brez vsakih izkušenj, je vodil tudi na bolj oddaljene vrhove. Tako je prehodil gorovje Ventana, Goye, Ñireco, bolj oddaljeno Crespo, Bonete, gore ob dolini reke Manso, južneje pogorje Tres Picos, še južneje pogorje Torrecillas, na severu pa ognjenik Lanin, kjer je bil devetkrat. Več kot petdeset ljudi je vodil na Pico Argentino.

Najbolj se mu je priljubila pesem serakov 3500 metrov visokega ognjeniškega Tronadorja (Gromovnika). Dolga leta je vodil turiste po njegovih ledenikih, vedno brez nezgod. Na vrhu je bil več kot petdesetkrat! Samo enkrat je pri sestopu eni od strank popustila vrv, vendar zaradi hitre reakcije ni prišlo do nesreče. Bil



Peter Štrukelj s soprogo in prijateljem na izletu v okolici Bariloč FOTO: ARHIV OLGE ZGAGA

je resen in odgovoren, natančen, vedno osredotočen na nalogo, od klientov pa je zahteval popolno disciplino. Vodništvo je jemal kot svoj drugi poklic. "Nekoč so me v koči na Tronadorju turisti iz Buenos Airesa vprašali za nasvet glede varnosti plezanja na goro," se je spominjal. "Ne plezajte te smeri, ker ima velike razpoke," sem jim svetoval. "Niso me ubogali. Dva od njih sta padla v razpoko, moral sem ju izvleči, sicer ne bi preživela."

VSESTRANSKOST PETRA ŠTRUKLJA

Leta 1942/43 se je povezal s Paulom Fischerjem v pripravah na prvi pristop na vrh Torre Principal (Veliki stolp), najvišji vrh pogorja Catedral, vendar mu je poškodba izničila vsa prizadevanja. Na še deviško goro sta prva stopila Fischer in Krammerer. Oddolžila se mu je čez par let, ko je v navezi s Schmollom vodil na vrh prvo žensko, Francozinjo Susano Wattler Arroi.

Petra je navduševalo tudi smučanje, tako da se je na začetku udeleževal tekmovalni v smučarskem teku in dosegal dobre rezultate. Po letu 1950 je sodeloval na tekmah kot smučarski varnostnik. Ukvarjal se je tudi z izposojno in vzdrževanjem smuči, ljubiteljsko pa je še dolgo premagoval strmine Nireca, Lopeza, Catedral, Tronadorja.

Club Andino Bariloche je že 19. marca 1934 ustanovil gorsko reševalno službo. Njen nastanek je spodbudilo izginotje italijanskih plezalcev (Sergia Matteoda in Walterja Duranda) v stenah Tronadorja. Peter je deloval kot aktiven član, saj je bil vedno pripravljen reševati v gorah.

REVOLUCIJA ANDINIZMA

Novi val Slovencev, ki je leta 1948 pljusknil tudi do Bariloče, je prinesel nov veter med bariloške andiste in vodnike. Kar nekaj jih je namreč takoj pokazalo navdušenje za planinarjenje in plezanje, saj so s seboj že prinesli izkušnje. Navezali so stike z bariloškim planinskim društvom in se z njegovimi vodniki zagnali v okoliške gore. Peter je kmalu ocenil, da so mnogo drznejši od njegove generacije. Slovenci so sicer občudovali bogato pionirsko delo bariloških andinistov, presenečeni pa so bili nad nizko težavnostno stopnjo plezalnih tur. V domovini so ture šeste plezalne stopnje skalašev slavili že v tridesetih letih, še drznejše



Članek v argentinskem časopisu El Diario ob 70-letnici Petra Štruklja

podvige pa so v Alpah poznali od Nemcev, Francozov in Italijanov. Plezanje npr. na Torre Principal pa je ocenjeno "le" s četrto težavnostno stopnjo.

Peter se je leta 1949 odzval mlademu Slavku Adamiču, ki ga je gorniška strast vlekla na Pico Argentino v Tronadorju. Adamič je plezal v izposojeni opremi, Petru je lahko plačal vodništvo šele čez eno leto, vendar je bil eden prvih vidnejših ciljev mladega rodu dosežen. "Bariloški stari naseljenec Peter Štrukelj je bil prav ponosen na novodošle plezalce in na naše uspehe," je povedal Dinko Bertoncelj, eden izmed vodilnih. Njihova zagnanost in iznajdljivost sta navdušili nekatere starejše plezalce, da so se pridružili zahtevnejšim podvigom. Žal je ob poskusu prvega vzpona na goro Paine Principal januarja 1954 Peter izgubil dolgoletnega osebnega in gorniškega prijatelja Herberta Schmolla, ki je skupaj s komaj 29-letnim Tončkom Pangercem umrl v snežnem plazju.

GRADITELJ IN VZDRŽEVALEC PLANINSKIH KOČ IN POTI

Nezadržno odkrivanje novega patagonskega sveta je spodbudilo obisk ljubiteljev naravnih lepot od vsepovsod. Pionirji Cluba Andino Bariloche so začutili potrebo po novih zavetiščih, kamor bi se lahko umaknili vsaj med neugodnimi vremenskimi razmerami. Po letu 1950 se je Peter priključil domačinoma Santiagu Mulazziju in Emiliu Hernandezu, s katerima je dve leti gradil novo kočjo iz lesa

in kamna na levem bregu jezera Jakob na višini 1600 metrov. Ob prisotnosti klubskega staroste Emilia Freya in preko 50 planincev so jo odprli 7. februarja 1952. Ime je dobila po Christopherju Jakobu, argentinskem profesorju in znanstveniku, raziskovalcu Bariloč in okoliških gor.

22. februarja 1951 so na skupinskem izletu na Cerro Capilla slovenski planinci ustanovili Slovensko planinsko društvo Bariloče, ki se mu je Peter takoj pridružil. Od poletja 1952 do 1954 je v organizaciji društva skozi pragozd do jezera, ki je dobilo ime po Tončku Pangercu, pomagal graditi Slovensko stezo. Nad eno njegovih lagun na višini 1700 metrov je pozneje pomagal graditi Freyevovo kočjo. Ko je bila dograjena, jo je nekaj let zgledno upravljal skupaj z ženo Albino, mladostno znanko iz Solkana, s katero se je poročil leta 1950.

Leta 1954 se je mlado društvo, zvesto slovenskemu gorniškemu izročilu, poklonilo trideseti obletnici smrti alpinista, Solkanca Klementa Juga. Odkritje spominske plošče na Slovenskem zvoniku (Campanile Esloveno) so zaupali Petru Štruklju, ki se ga je še spominjal iz mladostnih dni.

Leta 1967 je Peter z dvanajstletno hčerko Rosalino, ki jo je na enomesečni vožnji z ladjo naučil kar dobro slovensko, edinkrat obiskal rojstni kraj. V bledem spominu mi je ostal umirjen gospod milega, zasanjanega pogleda, vedno dobrovoljen, a redkobeseden. Žal je hčerka v

cvetu mladosti umrla in zapustila dva majhna otroka. To je oba z ženo zelo potrlo, a zmagala je močna volja, ki je Petra držala pokonci vse življenje. Ne nazadnje je moral vseskozi usklajevati vodniški poklic z mizarskim, s katerim se je preživljal.

POL STOLETJA KLESANA SLED

Ob 40-letnici njegove prisotnosti v patagonskih gorah, takrat je imel 70 let, so ga počastili v argentinskem časopisu *Il Diario*. "Še vedno hodim na gore," je povedal. "Še vedno delam kot vodnik, to je moje življenje!" Ob jubileju je o njem pisal tudi Vojko Arko v tržaški reviji *Mladika* in ga imenoval "edinega slovenskega vodnika v Kordiljerah". 80-leten je še užival s pohodniki Društva odraslih izletnikov in jih zabaval s pripovedovanjem anekdot, izpisanih pri svojih vzponih.

Več kot petdeset let aktivnega ustvarjanja gorniške zgodovine ga je na poseben način oblikovalo in mu utrdilo značaj. Usoda je bila prijazna do njega. Naučila ga je poslušati šepet velikanov in ga prignala do spoznanja, da je človek v primerjavi z njimi majhen in nebogljen.

Proglasili so ga za častnega člana naslednjih klubov: Club Andino Bariloche, Club Universitario Buenos Aires, Club Argentino de Ski in Asociación de Guías de Montaña. Počastili so ga tudi s častnim nazivom "don Pedro". Zaradi njegove volje so gore v okolici Bariloč dobile pridih slovenstva. Po njem nosi ime tudi eden od stolpov v pogorju Ventana.

Knjiga o njegovem življenju, polnem bogatih sledi in spominov, se je zaprla v 88. letu starosti. Pred kratkim je Marianne Hernandez objavila ganljivo pripoved o doživetjih, ki sta jih na raziskovanjih bariloških gora stkala Peter Štrukelj in Emilio Hernandez. Bralcem jo je izročila pod čudovitim naslovom: Peter Štrukelj, zlato ime andinizma. ◉

Viri:

V kraljestvu kondorjev in neviht. Mohorjeva družba, Buenos Aires, Celje, 2001.

Vojko Arko: Povest slovenskih planincev v Argentini. *Mladika*, 1978, št. 5, 6–7, 8.

Vojko Arko: Slovenski gorski vodnik v Kordiljerah. *Mladika*, 1980, št. 4.

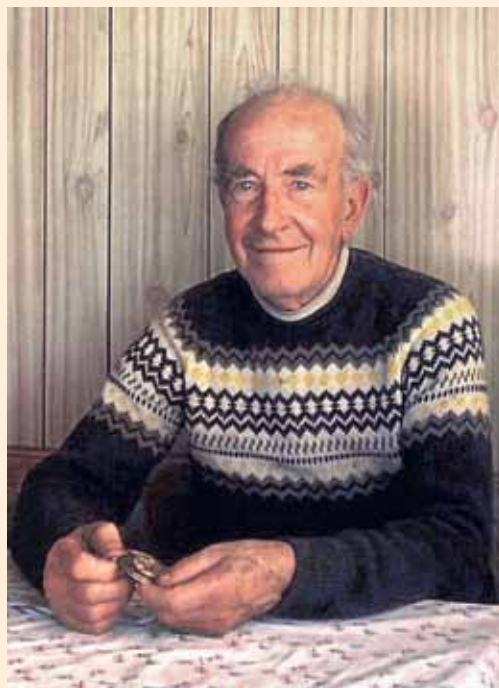
Vojko Arko: Saga slovenske patagonske šume. PV, 1991, št. 2, 3, 4, 5, 11.

Pedro Štrukelj: Cuarenta años de montaña. *El Diario*, 30. 4. 1983.

Spletna stran: www.bariloche2000.com/comentarios/columnistas/41278-memorias-de-montana.html

Obisk pri Petru Štruklju v Bariločah

Ko sem med patagonsko zimo junija 1991 iz Mendoze z avtobusom potoval preko argentinske pampe proti Rio Gallegosu v provinci Santa Cruz, sem se za teden dni ustavil v Bariločah, na skrajnem severu prostrane Patagonije. Že prej sem navezal stik z Vojkom Arkom, ki me je tisti teden velikosrčno gostil na svojem domu in me spoznal s tamkajšnjimi ljudmi in gorami. Bil je živ leksikon andinizma. Dobro je poznal tudi plezalno dogajanje po svetu, saj je veliko sodeloval z različnimi tujimi plezalnimi revijami, v Bariločah pa je vodil knjižnico andinističnega kluba CAB. Spoznal sem njegovo slovensko družino, imenovano Šumski bratje, srečal Dinka Bertoncija, Jermána ter še mnoge slovenske in tuje gornike, ki jih je življenjska pot zanesla v ta čudoviti



Peter Štrukelj FOTO: PETER PODGORNIK

gorski svet ob velikih jezerih pod mogočnimi gorami. En dan sem izkoristil tudi za obisk staroste bariloških andinistov Petra Štruklja.

Ko sem pozvonil na vratih, mi je prijazna gospa v solkanskem narečju povedala, da je mož Peter v mizarski delavnici. To je bila gospa Albina Abramčeva iz Solkana. Že dolgo nisem slišal tako pristne solkanščine, v kateri je tekel pogovor. V par stavkih je obrazložila, da mora njen mož kljub častitljivim 81 letom še vedno delati za preživetje.

S Petrom sva posedela v preprosto urejeni dnevni sobi. "Veš, penzija je ravno tolikšna, da ne umreš od lakote," mi je povedal med dolgim klepetom. Z odprtimi usti sem spoznaval izredno zanimivo življenjsko zgodbo tega preprostega človeka. Opisal mi je odhod od doma, ki ga je moral zaradi težke ekonomske situacije zapustiti že v rani mladosti. S parnikom je dober mesec potoval iz Trsta v obljubljeni dežel, ki je široko odprla vrata priseljencem s celega sveta. Poznal sem že kar nekaj zgodb takratnih priseljencev in razumel, da je vsakdo od njih doživljal svoj križev pot. Le pridnost in močna volja po preživetju sta jih reševali. Marsikdo tega ni zmožni in se je še revnejši vrnil domov ali pa se je izgubil v prostranstvih argentinske pampe. Petru so posebno zasijale oči, ko je pogovor nanese na gore, ki so mu veliko pomenile. Imel je srečo, da je bil med pionirji te dejavnosti v bariloškem delu Andov. Znašel se je v družbi gornikov iz različnih delov sveta. Z njimi in z izkušnjami, ki jih je prinesel od doma, ter močno voljo do učenja gorniških spretnosti je ustvarjal zgodnjo zgodovino andinizma. Treba je vedeti, da so bili že pristopi pod večino gora v tistem času veliko dejanje. Najprej je bilo treba izsekati prehod skozi patagonsko goščo, šele potem je bilo mogoče pristopiti na večinoma še nedostopne vrhove. Peter se je preizkusil tudi kot graditelj koč, oskrbnik, gorski vodnik, reševalec, smučar in še kaj.

Z obiska v njegovem domu sem odhajal s spoznanjem, da je bil prava gorniška grča, mož dejanj, ki so skozi čas dobivala svojo ceno.

Peter Podgornik